

De Joik

De Joik
Het Grote Zingen

Sjosjana Esther
Roozendaal

Schrijver: Sjosjana Esther Roozendaal
Correcties: Wendy Dannenberg, Zira Roozendaal
Coverontwerp: Sjosjana Esther Roozendaal
ISBN: 9789402167429
© 2017 Sjosjana Esther Roozendaal

“Voor jullie, walvissen die zijn omgekomen. Ook al kunnen jullie niet naar de wereld terugkeren, toch zullen wij de herinnering aan jullie in ons hart blijven koesteren.”

Tekst op één van de gedenkstenen die uitkijken over de zee in de Koganji Tempel in de provincie Yamaguchi, Japan.

Inhoudsopgave

Spoel, Schering, Inslag, Kam

Voorwoord van de schrijver	9
Voorwoord	10
Proloog	13
De Geboorte	20
De Gave	26
De Draad	35
Papa	43
Vaarwel	54
De Kleine Toerist	59
Gro En Het Inzicht	72
De Tweeling	83
Naar Huis	94
Goed Nieuws	100
Een Echt Mens	113
De Hoedsters	133
Vurige Liefde	142
Lopen	149
Afscheid	160
De Wachters	173
Wachten	181
De Jacht	188
Het Leven Van De Ene	199
Het Besluit	226
De Misrekening	235
Seppuku	244
De Droom Van Tanaka	257
Epiloog	271
Lijst van verklaringen	279
Dankwoord	282

Kapitein Paul Watson (Sea Shepherd): 'Ik meet intelligentie aan het vermogen om in harmonie te leven met de omgeving. Volgens dit criterium zijn walvissen veel intelligenter dan wij.'

Voorwoord van de schrijver

Vanaf kleins af aan heeft de oneindigheid van het heelal altijd grote indruk op me gemaakt. De idee van mogelijk ander leven heeft steeds weer mijn fantasie geprikkeld. In mijn dromen reisde ik naar andere planeten en verlangde naar nieuwe ontmoetingen. Geïntrigeerd door de grenzeloze uitgestrektheid van de ruimte raakte ik in mijn fantasie dikwijls een beetje vervreemd van de werkelijkheid. Want de realiteit is dat de mens wel zoekt naar dat eventuele kosmische teken van leven, maar dat hij nog nauwelijks een druppel water als bewijs daarvan is tegengekomen. Tot op heden eindigen onze geldverslindende zoektochten in werelden van droogte, leegte en stof. Niet dat het fout is het universum te onderzoeken en te zoeken naar dat, wie weet ooit bereikbare andere leven. We zijn euforisch bij de gedachte dat er op een maan van Saturnus dan toch mogelijk water is, terwijl wij zelf leven op een planeet die voor het grootste gedeelte overdekt is met enorme hoeveelheden water. Een planeet waar de oceanen de schoot van het zo gevarieerde leven vormen. In deze zeeën ontstond de eerste cel met de genetische codes. Hier vormden zich wezens die zich aanpasten aan de gevaren van hun leefklimaat. Eeuw na eeuw gaven ze hun verbeteringen aan de toekomst door. Neusgaten werden dieper, voorpoten werden korter, achterpoten verdwenen. Het zeezoogdier vond zijn weg door warmbloedige energie en een enorm uithoudingsvermogen. Dit zijn de walvissen met hun op en neer gaande staart waarin vijfhonderd paardenkrachten schuilen en met een aan de duisternis aangepast gezichtsvermogen door middel van geluid, de sonar waarmee zij het terrein onder water verkennen. Hun repertoire aan klanken draagt mijlenver onder water dat geluiden beter doorgeeft dan lucht. Wanneer ik hun gezang een taal noem, verlaag ik het daarmee.

En dan realiseer ik me dat wij, de landzoogdieren, weinig weten over deze heersers van de zee. Hun gedrag, hun geluiden en hun zes keer grotere hersenmassa zijn voor ons een mysterie.

Nog onbegrijpelijker zijn wij. Want wij zijn in staat ze te doden. Onze honger is nauwelijks te stillen, want de walvis wordt door ons bedreigd met uitsterven.

Sjosjana Esther Roozendaal

Voorwoord

Walvissen en dolfijnen, zijn deze dieren enkel en alleen een bron van voedsel, een publiekstrekker in dolfinaria of zijn het hogere spirituele wezens? Veel verschillende opvattingen. Feit is dat voor haar voortbestaan de mensheid onder andere afhankelijk is van voedsel en dat er om deze reden al eeuwenlang wordt gejaagd op walvissen. Gevolg is dat door toedoen van de mens de walvispopulaties wereldwijd enorm zijn teruggelopen. Ook nu de walvisjacht niet meer noodzakelijk is om te voorzien in de behoefte aan voedsel worden er nog steeds walvissen gedood. Sinds 1986 bestaat een moratorium op de commerciële walvisjacht; een overeenkomst op papier die het verbiedt om vanuit commercieel oogpunt walvissen te doden. Decennialang bestaan er ook al talloze verdragen en internationale afspraken ter bescherming van bedreigde dieren, waaronder enkele walvissoorten. Het ontbreekt de verscheidene overheden vaak aan wil om bestaande wet- en regelgeving te handhaven en daadkrachtig op te treden tegen overtreders.

Politieke motieven en diplomatieke drijfveren lijken vaak lijnrecht te staan tegenover de publieke opinie en democratisch genomen besluiten. Helaas is de walvisjacht nog steeds actueel en om te voorkomen dat walvisjagers op open zee en buiten het zicht van de wereld vrij spel hebben, treedt Sea Shepherd op op plaatsen waar autoriteiten de naleving van bestaande wetten en verdragen niet afdwingen. Illegale activiteiten en gesignaleerde overtredingen worden onderzocht, geregistreerd en onder andere op video vastgelegd. Het foto en filmmateriaal wordt als bewijs zowel aan de bevoegde autoriteiten overgedragen als via de media openbaar gemaakt.

Het is ruim twintig jaar geleden dat ik Sjosjana Esther voor het eerst ontmoette. Meteen was ik onder de indruk van haar krachtige manier van illustreren. Vanwege onze artistieke achtergrond spraken we elkaar geregeld en Esther liet me weten een verhaal te willen schrijven; een soort van legende of mythe over een jongen en zijn band met een walvis.

Goed kan ik mij nog herinneren dat ik iedere keer uitkeek naar het moment dat Esther het volgende hoofdstuk af zou hebben. Vereerd was ik toen ze vroeg of ik de illustraties zou willen maken. We zijn elkaar uit het oog verloren en de illustraties ben ik kwijt geraakt. Het verhaal is gelukkig bewaard gebleven.

Wat is de waarde van de wetenschap wanneer het verworden is tot slechts een instrument ter rationele rechtvaardiging van het afslachten van levende wezens? Waarom is het de wetenschappelijke visie die over het algemeen wordt geaccepteerd als de norm die de waarde van het leven bepaalt zonder ruimte te laten voor respect? Wie bepaalt wat werkelijkheid is en wat fantasie?

‘Imagination is more important than knowledge.’ (Albert Einstein)

De wereld is doordrenkt van rationele verklaringen die binnen een stramien van, vaste van tevoren afgesproken, regels en afspraken heel klinisch, zogenaamd, zijn bewezen en vastgelegd in de dode cijfers en letters van ziellose statistieken en rapporten. Waar zijn de verbeelding en het respect gebleven die spreken uit de woorden van de mythen en legenden van oude beschavingen en culturen? De kracht van hoop en vertrouwen.

Talent om te schrijven wordt een gave op het moment dat het gedeeld wordt met de wereld en anderen inspireert.

Drs. Geert Vons
General Director Sea Shepherd Netherlands
Advisory Board Member Media and Arts SSCS
Artistic Director SSCS

Spoel: Proloog

Op 31 december 1899 aan de vooravond van de eeuwwisseling verdwaalde Nils-Atli Logje in de duisternis van een koude zonloze dag in het hoge noorden. Hij was weggerend van het behaaglijke huis van zijn ouders waar hij samen met zijn vrouw en kinderen de oudejaarsnacht zou doorbrengen. Hij was weggegaan omdat hij bijzonder was en vooral omdat hij opmerkelijk anders dacht. Dat andere gedachtegoed vormde de reden waarom de drieëndertigjarige Nils-Atli met zijn vader in discussie raakte over een onderwerp dat in die tijd volstrekt geen aandacht trok. Een thema dat algemeen genegeerd werd of waar zelfs geen moment over werd nagedacht. Zijn vader wilde modern zijn, assimileren. Hij wilde niet langer als een echte Sami² leven in het altijd terugkerende ritme van de rendiertrek. Hij wilde deelnemen aan het 'echte' arbeidsproces. De vader van Nils-Atli Logje wilde visser worden. Hij zou lang van huis wegblijven, want de vissen waar hij op zou jagen, leefden aan de andere kant van deze aardbol. Daar ging de discussie trouwens niet over. Het was wellicht zeer vooruitstrevend dat zijn vader zijn traditionele kleding zou omruilen voor een visserspak, tenslotte is visser een eerbaar beroep. Nils-Atli Logje had gewoon niet zo stom moeten zijn te vragen waarop zijn vader ging vissen.

'Vinvisser³,' klonk het antwoord.

'Dat zijn geen vissen!' was het commentaar.

Als vanzelfsprekend raakte het gesprek verhit en liep de rebel het huis uit omdat hij weigerde onder het dak van een moordenaar te vertoeven. Nils-Atli was in zijn tijd eigenlijk een vreemde gast. Niemand vond het toen verkeerd om harpoenen in walvislijven te jagen. Niemand maakte zich druk over de vreselijke doodstrijd van het enorme dier en niemand maalde erom of hun kinderen of kleinkinderen ooit een walvis in levenden lijve zouden zien. Dit was de eeuw waarin de mens zich met zijn nieuwe technieken superieur voelde boven alles wat leefde. De mens beschouwde zichzelf als de kroon der schepping en hij soupeerde diezelfde schepping naar hartenlust op. Rentmeesterschap was een vergeten begrip. Nils-Atli Logje was het niet vergeten. Hij maakte zich ernstig zorgen over de toekomst van de walvis en daarmee over die van de mensheid. Hij

stond alleen en in de kou, vlak voor de jaarwisseling die tevens een eeuwswisseling was, op een verlaten plek ver van de bewoonde wereld. Hij was het huis uitgerend, zonder stro in de schoenen, zonder wanten en in een te dunne jas. Hij kon bevriezen als hij de weg niet op tijd terugvond. Hij vond de weg niet terug maar wel iets anders. Iets dat zijn leven radicaal veranderde omdat hij het leven vanaf die dag geheel anders beschouwde. Nils-Atli vond een pijlpunt in de rotsen, een spoel en hijzelf werd een weefgetouw. Twee dagen later vond men hem bijna ondergesneeuwd en met enorme ijspegels aan wenkbrauwen en neus en men ontdooidde hem voorzichtig in het warme huis van zijn ouders. Hij hield een zwartglanzende pijlpunt in zijn handen geklemd en was vanaf die dag nooit meer dezelfde.

Nils-Atli Logje werd in de ogen van de anderen een vreemde dromerige man die van de vroege ochtend tot de late avond zijn liederen zong in langgerekte tonen en in een ongekeerde klankkleur.

En als men hem vroeg wat hij aan het doen was, antwoordde hij: 'Ik weef.'

De slungelige jongen wist niets van wat er ooit met Nils-Atli, zijn grootvader gebeurd was. Hij kon niet vermoeden dat ook zijn leven op de avond van de derde januari 1947 drastisch zou veranderen. Mikkell-Aslak bleef even staan en tuurde in de verte. Er viel weinig of niets te zien. De bevroren sneeuw kraakte onder zijn schoenen. Hoe vaak had hij deze weg al bewandeld? Meestal liep hij hier 's zomers tijdens de witte nachten waarin de vermoeiden gekweld worden door slapeloosheid. Dan wist hij het pad naar het houten huis van zijn grootvader moeiteloos te vinden. Die vertelde hem dan verhalen voor het slapengaan; het sluimeren dat tijdens de zomernachten maar niet kwam. Dat waren de wakende uren van een bezoekende zon. Nu liep hij hier in het noorderlicht van een ijzige winternacht. Zijn grootvader had hem verzocht te komen en hij begreep er niets van. Zijn grootvader vroeg hem nooit te komen. Als de oude zonderling gedurende de lange wintermaanden hulp nodig had, wendde hij zich tot de oudere familieleden en zeker niet tot hem, een blaag van amper dertien. Het betekende dus dat hij geen hulp verwachtte, maar wat dan? Door zijn nieuwsgierigheid leek er geen einde te komen aan het pad dat naar het onderkomen van zijn grootvader leidde. Seconden verstreken traag met elke stap in de krakende sneeuw. De deur stond op een kier en binnen geurde het naar de pijptabak die hij zijn

grootvader zijn leven lang in rookkringen had zien uitblazen. Ze vonden altijd dansend een weg omhoog en hingen dan een tijdlang aan het beroete plafond om daarna langzaam uiteen te drijven. Het haardvuur smeulde slechts flauwtjes zodat er in het rokerige vertrek een absolute zwartheid heerste.

‘Opa?’ Zijn stem verstierf in de donkerte van de kamer terwijl hij onhandig naar binnen stommelde op zoek naar een lamp. In het duister ontwaarde hij een rood opgluoiende kleine cirkel. Hij begreep dat dit de kop van de pijp moest zijn waaraan zijn grootvader steevast zat te lurken en liep op het vuurtje af dat dan weer weg was om weer met veel plezier en enthousiasme op te lichten. Hij botste met zijn knie tegen de tafelpoot. Op de tast vond hij de rugleuning van een stoel en ging voorzichtig, uit angst iets onzichtbaars om te stoten, zitten. Verwachtingsvol bleef hij minuten lang stil luisteren naar het pruttelende geluid van de pijp en het gemoedelijk uitblazen van de aromatische tabaksrook. Plotseling snerpte het geluid van een strijkende lucifer en de felle vlam kwelde even zijn ogen. Een olielamp verlichtte nu het tanige gezicht van Nils-Atli Logje die hem aankeek met zijn geheimzinnige spleetjes van ogen. Zijn dunne lippen verrieden een zekere spanning.

‘Dag opa, waarom zit u zo in het donker? Het is toch geen oorlog meer?’

Zijn grootvader schudde het hoofd: ‘Nee, jongen, die oorlog is voorbij. Maar er woeden er nog vele, zichtbaar en onzichtbaar om ons heen.’

‘Wat bedoelt u?’ Hij merkte de onrust in de oude man die wat al te heftig aan zijn pijp begon te trekken en een enorme rookwolk uitblies. Net toen hij dacht dat er geen einde aan zou komen, richtte zijn grootvader zijn puntige kin naar voren terwijl het laatste sliertje rook uit zijn neusgaten wegsijpelde, wat betekende dat hij van plan was gewichtig te spreken.

‘Er woedt een oorlog, een wrede genocide waaruit slechts verliezers zullen komen als we haar geen halt toeroepen.’

Mikkel-Aslak fronste de wenkbrauwen.

‘We? Bedoelt u, u en ik?’

De bejaarde man knikte heftig. ‘Maar vooral jij. Ik ben al oud en zal het einde niet meer meemaken. Maar jij, jij zult weven.’

‘Weven?’ vroeg hij verbaasd.

Zijn opa keek hem strak aan en leek op een ander onderwerp over te gaan.

‘Mis je haar?’

Hij wendde het gezicht af.

Wie bedoelt u?’

‘Ha,’ lachte de oude man. ‘De kleine Noorse natuurlijk.’

‘Ze is geen Noorse!’ zei hij verontwaardigd.

‘Tuttuttut,’ suste zijn grootvader, ‘ze is ook een Noorse. Daar is niets verkeerd aan.’

‘Ze is een Sami!’ schreeuwde hij.

‘Dat is ze ook. Niemand ontken dat. Dus ontken ook niet dat ze afstamt van die rauwe Vikingen, anders doe je haar tekort.’

Mikkel-Aslak zuchtte diep. ‘Ik wil er niet over praten. Ze is weg.’

‘Ja,’ beaamde de oude man, ‘omdat ze ook een Noorse is!’ Zijn grootvader grijnsde, maar in die kleine spleetogen lag begrip en een zeker medelijden.

‘Ze is belangrijk, weet je.’

Hij knikte. ‘Ik weet het.’

‘Dat weet je niet!’ sprak zijn grootvader plotseling met stemverheffing en hij sloeg zijn vuist op tafel zodat het licht in de olielamp flakkerde. ‘Ze is straks belangrijk, nu nog niet!’

Mikkel-Aslak kromp ineen. Hij had zijn grootvader maar één keer eerder zo meegemaakt. Toen de Duitse bezetter alles platbrandde voordat ze de aftocht bliezen. Hij sloot de ogen. Hij wilde er niet aan herinnerd worden. Als haar vader zich niet zo belachelijk moedig had verzet tegen de zinloze vernietiging van zoveel moois en dierbaars, dan had de sufferd nog geleefd en zou zij nooit zijn vertrokken.

‘Heeft ze gehuild?’ vroeg zijn grootvader.

Hij schudde het hoofd en beet op zijn lippen. Zou zijn grootvader weten dat hij had gegriemd als een meid terwijl ze hem met haar grote ogen had aangekeken en hem had getroost.

De oude man knikte. ‘Zie je wel dat ze een Viking is. Die huilen niet in het bijzijn van anderen, alleen stil van binnen waar niemand het ziet. Heb je haar iets beloofd?’

Hij knikte onzeker. ‘Ik heb haar gezegd dat als ze terug zou komen ik de mooiste joik¹ voor haar zou zingen die er ooit gezongen is.’

‘Zo, zo, Mikkel-Aslak gaat componeren?’ en de oude man mompelde in zichzelf: ‘Dat is heel goed, dan kan hij zingen tijdens het weven en zij zal het begrijpen.’

‘Wie zal wat begrijpen?’ vroeg hij.
Zijn grootvader keek hem verwonderd aan.
‘Heeft ze niet gezegd dat ze terug zou komen?’
Verdrietig schudde hij van niet.

‘Ha, geheimzinnig zoals alleen vrouwen kunnen zijn.’ De bejaarde lachte zijn weinige tanden bloot. ‘Jongen, luister goed. Ze komt terug, maar niet snel. Eerst zal de Sami in haar slapen opdat de Noor kan groeien. Dan zal ze ontwaken door de ontmoeting die jij weeft en ze zal naar je terugkeren en samen met jou verder weven. Maar misschien duurt het allemaal nog wel heel lang voor het zover is, helaas. Een halve eeuw misschien.’

Met open mond staarde hij naar zijn grootvader. Werd de oude man seniel en begon hij te bazelen?

‘Opa, wat bedoelt u toch met weven?’
Alsof hij uit een diepe slaap werd opgeschrikt keek Nils-Atli nu naar zijn kleinkind.

‘Ah, natuurlijk, de erfenis!’
Mikkel-Aslak reageerde geschokt.

‘Niet schrikken! Ik ga nog niet dood, voorlopig niet. Eerst moet ik je leren weven en zingen!’
Met krakende botten stond de oude man op, liep naar een ladekast, nam er een kleine houten kist uit en zette hem met respect op tafel. Voorzichtig opende hij het deksel. Op de bodem lag een glanzende pijlpunt.

‘Wat is het?’ fluisterde hij.
‘De spoel,’ antwoordde zijn grootvader. ‘De spoel van Ijswater. Er is nog een zwarte pijlpunt, de kam van Zon en zij zal hem je brengen.’
Niet begrijpend staarde hij naar de kunstig gepolijste pijlpunt.

‘Dus hiermee moet ik weven?’
Zijn grootvader knikte en tikte met een magere vinger tegen zijn voorhoofd. ‘En met je hoofd!’

Gepijnigd keek hij naar het gegroefde gezicht van zijn grootvader. ‘Kunt u niet duidelijker zijn?’

De oude man staarde hem een korte tijd aan. Het is altijd moeilijk als iets van zichzelf al duidelijk is en je het een onwetende moet uitleggen.

‘Dit is een spoel, maar zonder draad kun je natuurlijk niets beginnen.’

‘En heeft u een draad?’
Een vlaag van pijn trok over het gezicht van de bejaarde man.

‘Ja, ik draag hem al jaren bij me en jij zult hem erven. Hij is zwaar. Hij maakt het leven moeizaam, maar ook heel bijzonder. Ik heb altijd gedacht dat ik de draad tot aan mijn sterfbed met me mee zou dragen. Het lukt me niet meer. Ik word te oud. De jeugd moet hem overnemen en verder weven tot het einde.’

Mikkel-Aslak schudde niet begrijpend het hoofd.

‘Wil je de draad erven? Het is een zware last maar bezit ook een ongekende schoonheid. Het is de draad van Bel, eeuwenlang gevoed door de wijsheid van zijn enorme brein.’

‘Wie is Bel?’ vroeg hij.

De oude man liep om de tafel heen en reikte hem zijn beide handen.

Mikkel-Aslak stond op en keek nu recht in de ogen van zijn opa.

‘Wie is Bel?’ herhaalde hij met enige nadruk.

‘Eerste Walvis, vader van alle walvisachtigen. Wil je de draad nog steeds?’

Hij knikte. Wilde hij de draad werkelijk?

Met zijn magere dooraderde handen omklemde Nils-Atli Logje het smalle gezicht van zijn kleinzoon en sprak dwingend: ‘Kijk me dan aan, Mikkel-Aslak. Kijk me aan en sluit je ogen niet.’

Een elektrische stroom van vibrerende vezels trok door zijn ogen heen en maakte hem deelgenoot van eeuwenoude wijsheden. Een knaap van dertien droeg nu de kennis en de informatie van een bewustzijn, zes keer groter dan het zijne. Wijsheid gevat in garens van liefde en vrede uit de diepte van de oceanen. Een lied trok door zijn gebeente, zuivere klanken als woorden en zinnen in een eindeloos vibrato.

Mikkel-Aslak leerde de joik en begon te weven.

Schering

Ijs draaide door de duisternis. De eenzaamheid knaagde na zoveel eeuwen aan haar steenachtig lichaam. Geen wonder ook. Het bevroren water steunde in een kilometers dikke laag op haar rotsen en perste het samen tot edelgesteente. Ooit had ze een andere naam gedragen, lang voor de desolate troosteloosheid had toegeslagen. Dat waren de dagen van het Grote Begin. Zij en al die anderen draaiden zorgeloos rond, buitelden en tuimelden in een oneindige speeltuin. Soms botstente tegen elkaar en dan sloegen de splinters en brokstukken in het rond. De afgeslagen fragmenten waren als kinderen geweest en iedereen was gelukkig. En zij, zij was heerlijk en vruchtbaar en ze heette Water.

Inslag: De Geboorte

Ze renden schreeuwend door het huis.

‘Handdoeken!’

‘Gekookt water.’

‘Vidkun, het fornuis is de andere kant op!’

Vidkun draaide zich met een ruk om en keek verward om zich heen. De keuken! Hij wist van de zenuwen niet eens meer waar zijn eigen keuken was.

Gro stond bovenaan de trap met een grote stapel lakens en een brede grijns verried haar leedvermaak. Ze genoot altijd weer als ze stoere kerels op zo’n moment zag veranderen in nerveuze angsthazen.

‘En kook zoveel water dat er ook genoeg is voor een kruik. Het wurm zal warmte nodig hebben!’

Vidkun staarde haar met grote ogen aan en kon geen geluid uitbrengen. Hoe was het mogelijk dat het mens zo kalm bleef onder dergelijke omstandigheden. Hij knikte.

‘Goed zo, dan zie ik je zo boven met kokend water en een kruik.’

Gro draaide zich om en liep met haar struise lijf door de gang naar de slaapkamer. Ze duwde met haar pafferige elleboog de deur open waardoor Vidkun het heftig ademen en kreunen van Kirsten hoorde. Niemand had er nu al op gerekend. Het was veel te vroeg. De zenuwen gierden door zijn lijf terwijl hij zich nog eens omdraaide en richting keuken snelde. Met trillende handen vulde hij de ketel en plaatste deze op het vuur. Daarna vulde hij nog een paar pannen en verhitte die ook. Met veel kabaal zocht hij in de kastjes naar een schaal maar kon er geen vinden. Zodra de ketel met een schrille toon begon te fluiten greep hij deze beet, griste hem van het vuur en draafde ermee naar boven.

‘Ik kan geen schaal vinden,’ hijgde hij.

Gro draaide zich traag om en keek hem fronsend aan.

‘Die staat al hier. Heb je nog meer gekookt water?’

‘Ja, ja, natuurlijk, in de pannen,’ en hij holde weer naar beneden.

‘Waar is de kruik!’

Vidkun draaide zich om, om te zeggen dat hij de kruik had vergeten en dat had hij nou net niet moeten doen. In zijn vaart struikelde hij over zijn eigen benen en belandde bonkend enkele treden lager. De pijn vlamde door zijn rechterbeen en met ontzetting realiseerde hij zich

dat hij het bot had horen knappen. Het geschrokken hoofd van Gro verscheen om de hoek van de slaapkamerdeur terwijl hij zijn broekspijp met een van pijn vertrokken gezicht voorzichtig omhoog stroomte.

‘Alle gekheid op een stokje, Vidkun! Het bot steekt er helemaal uit!’ schreeuwde Gro.

Met haar logge lijf schommelde ze naar beneden en greep hem met haar kolossale armen onder zijn oksels beet, tilde hem op en dropte hem in de gang, vlakbij de buitendeur.

‘Ongelofelijke sukkel! Hoe bedenk je het om op dit moment je been te breken! Blijf hier bij de deur zitten en zodra er gebeld wordt, doe je open. Dokter Mayen kan elk moment komen.’ Daarop rende ze naar de keuken, griste de kruik van het aanrecht en nam een pan gekookt water van het vuur. Het hoogrood bedekte nu toch haar wangen en ze zweette. Vanuit de keukendeur wierp ze een woedende blik op de ongelukkige Vidkun, waarna ze met de kruik onder haar arm geklemd en de hete pan naar boven liep.

Tot Vidkuns opluchting klonk reeds na enkele minuten de deurbel. Hij richtte zich voorzichtig op en deed met moeite de voordeur open.

Sophie Mayen keek met enige verbazing naar de gewonde.

‘Ik dacht dat Kirsten moest bevallen, maar nu zie ik dat jij bent gevallen?’

Vidkun wilde antwoorden maar Gro schreeuwde al van boven: ‘Dokter Mayen, bent u het? We zijn boven. De baby kan elk moment komen. Ik kan het hoofdje al zien!’

Hij zag hoe de arts ondanks de deftige strakke rok met reuzensprongen de trap op snelde en achter de gesloten deur van de slaapkamer verdween. Hij had zich nog nooit in zijn leven zo’n mislukking gevoeld. Gro en dokter Mayen waren boven bij zijn geliefde Kirsten die veel te vroeg en volkomen onverwacht hun kind, zijn kind lag te baren en hij zat als enige man met zijn rug tegen de voordeur geleund, niets doend.

‘Nietsnut’, schreeuwde hij tegen zichzelf. ‘Onnozele hansworst. Je vrouw heeft je nodig, al was het dan alleen maar dat je haar hand zou vasthouden.’

In zijn woede wist hij zich op te richten en zich aan de wanden en deurposten vast te grijpen. Zo bereikte hij de trapleuning en vond enig houvast. Hij hees zich hinkend omhoog. Op het moment dat hij de deur van de slaapkamer openduwde hoorde hij het trillende krijsen van een

pasgeborene. Sophie Mayen draaide zich met de baby in haar armen om en glimlachte vertederd naar de nieuwbakken vader en legde het natte gerimpelde lijfje in zijn armen.

Vidkun vergat de pijn in zijn been en keek naar het nieuwe leven.

‘Het is een jongen,’ zei hij en toen viel hij flauw.

Dankzij de behendige snelheid van Sophie overkwam de baby niets. Vidkun belandde echter ongenadig hard met zijn hoofd op de bedrand. Zo werd Hjalmar geboren, veel te vroeg, maar sterk en gezond en zijn geboorte had zijn vader een gebroken been en een hersenschudding opgeleverd.

Nanna liet hoge melodieuze geluiden aan haar keel ontsnappen in de hoop dat een ander vrouwtje haar tijdig zou horen en dichtbij genoeg zou zijn om haar te kunnen helpen. Ze lag rustig in het koude water hoewel haar lijf een enorm oer geweld ervoer. Met een laagfrequent geluid tastte ze de omgeving af maar kon in de nabijheid geen walvis vinden. Wanneer ze had geweten dat het zich al zo snel zou aankondigen, was ze nooit zo ver uit de buurt van de anderen gaan zwemmen. Had ze zich dan zo vergist? Er waren toch nog geen elf manen verstreken? Langzaam zocht ze het wateroppervlak op om te ademen. Als er niemand zou komen, betekende dat slechts één ding: dan zou ze straks wanneer haar kalf geboren was, zonder enige assistentie van een kraamvrouw, haar hulpeloze zuigeling in haar eentje naar boven moeten duwen om het te laten ademen. De kans dat het kon mislukken was groot. Ze bleef vier ademhalingen lang boven en staarde wanhopig naar de ijle lucht. Langzaam kantelde ze zich en gleeed vlak onder het wateroppervlak. Ze besepte dat het elk moment kon gebeuren en riep nogmaals om hulp. Nanna loeide in een berustende wanhoop.

Lang geleden gebeurde zoiets niet en waren er altijd genoeg tantes in de buurt om te helpen. Lang geleden bevolkten zij de zeeën en kenden geen angst. Nu waren ze nog met weinigen en vreesden zij de grote doders op de enorme schepen en hun wrede harpoenen. Nanna was een dwergvinvis, klein onder de vinvissen³, maar toch bijna negen meter lang. Juist op het moment dat ze alle hoop liet varen, werd ze met haar gevoelige gehoor de komst van een walvis gewaar. Opgelucht wachtte ze af wie er zou komen.

Aeger had het roepen van Nanna gehoord. Hij had onmiddellijk begrepen dat zij zijn kalf zou werpen. Met zijn laagfrequente

toonladder tastte hij de kenmerken van de omgeving af en besepte al snel dat het roepen van Nanna tevergeefs zou zijn. Maar hij zou Aeger niet zijn als hij niet iets tegennatuurlijks zou doen. De geboorte van zijn kalf was immers van groot belang. Hij wist het een paar maanden geleden toen de jacht op hen geopend was. Het water van de zee had zich rood gekleurd terwijl zijn vrienden en geliefden crepeerden. Hij was er als een razende tussendoor gezwommen, had zich omhoog gericht met een woedende snelheid en was tussen de stervenden door gedoken. Omhoog, meters boven het wateroppervlak had hij zijn vijand aanschouwd en de man in de ogen gekeken. Hij had het toen geweten, niet begrepen maar wel onthouden. Dít kalf moest geboren worden en leven!

Met een onvoorstelbare snelheid overbrugde hij nu vele kilometers om op tijd bij Nanna te komen en antwoordde met een klappen, dreunen en ratelen.

Nanna luisterde aandachtig naar het geluid van de aanstormende dwergvinvis, maar haar teleurstelling was enorm toen ze Aeger zag. Ze had nu alleen behoefte aan een ander vrouwtje. Aeger was een stier, klein, en hij zou niet weten hoe hij haar moest helpen. Ontgoocheld dook ze omhoog en ademde haar irritatie en onmacht van zich af. Maar Aeger kwam naast haar zwemmen en streek met zijn gevoelige huid liefkozend langs de hare en onderging de siddering van haar gekwelde lichaam. Ondanks zijn zacht en teder reutelen kon hij haar niet overtuigen dat hij wist wat hij zo meteen zou moeten doen. Langzaam dook Nanna weer onder en perste. Wanhopig en angstig liet ze haar jong geboren worden. Aeger keek op een korte afstand toe. Eerst zag hij de horizontale staartvin te voorschijn komen, daarna de rest van het lichaam. Nanna draaide zich direct om en duwde met haar snuit onder haar pasgeboren kalf. Aeger zwom op hen toe, plaatste ook zijn snuit onder het jonge dier en samen droegen zij de kleine opwaarts.

Zo werd Olaf geboren, de edele zoon van Aeger en Nanna, door zijn eigen vader opwaarts gedragen om te ademen.

Aeger verhief zich ver boven het wateroppervlak uit, dook met geweld weer onder en zong zijn lied. Het lied van Aeger. Mijlenver drong het geluid tot de gevoelige oren van zijn soortgenoten door.

Dit is de vertaling van zijn lied. Zo klinkt zijn klankkleur, het galmen van zijn woede, ondanks het zacht getinte timbre van de tonen, wanneer wij ze zouden verwoorden:

*Toen de zon onderging in een eindeloze, zinloze dodendans
en geliefden onmachtig een ongelijke strijd streden
verhief ik mij boven het water en zag de dood
de harpoenier, de man Vidkun!*

*Oog in oog waren wij, toekomstige vaders
zo werd een verbinding gelegd die wij niet zochten
de vroeg geborenen verbonden met hun leven
zullen de oude band herstellen!*

*De vijand en grote doder Vidkun
bracht een grote beschermer voort
en de zoon van Aeger is zijn levensader
Vidkun zal leren wat leven is!*

Schering

Het geluk leek geen einde te nemen. Tenslotte bestond er niet zoiets als een begin of een einde. De eeuwigheid van het leven duurde zonder ophouden. Maar Altijddurend wilde afwisseling en onderbrak het gelukzalige spel. Ze mochten niet langer ongeordend duikelen en koprollen. Neen, Altijddurend slingerde hen door zijn oneindigheid heen en vestigde vaste stelsels en banen. De betovering van het onbestendige was gebroken en Water verkilde op haar eenzame pad in het heelal. Ze weigerde een vaste baan te zoeken en draaide grillig rond, ver verwijderd van sterren, planeten en manen, in een onnoembare duisternis. Het verdriet en de smart om het verlorene drukten zich uit in een ongekende vrieskou. Zo werd de ongelukkige hard en kil, een slapende vruchtbaarheid, ze heette Ijs.

Inslag: De Gave

Alhoewel Vidkun geen kleine kerel was en Kirsten een rijzige vrouw, bleef Hjalmar ondermaats. Vidkun wond zich er ontzettend over op. Zijn zoon moest later als hij groot was visser worden net als Vidkun en de vader van Vidkun en diens vader. En de zoon van Hjalmar moest ook visser worden, maar dan moest Hjalmar wel groeien! Kirsten kon zich er niet druk over maken. Tenslotte ontwikkelde Hjalmar zich verder goed. Uitstekend zelfs. Hij sprak zijn eerste woordjes al met zeven maanden, ofschoon de teleurstelling bij beide ouders groot was omdat de kleine weigerde papa of mama te zeggen. Zijn eerste woordje was 'Gro.' Hij ging rechtop staan met negen maanden en zette zijn eerste onzekere schreden reeds met elf maanden aan de ferme hand van Gro. Gro was groot en tonrond. Deze groteske eenheid werd benadrukt door een royaal geplooid bloemetjesjurk. Niet zo'n ordinaire. De jurken, blouses en rokken van Gro bezaten de uitstraling van de sixties. Fel gekleurde flowerpower gewaden, opgesierd met fluwelen en satijnen linten die gedragen werden als ceintuur, verrijkt met kunstig bewerkte gespen. Daarbij was ze altijd overvloedig behangen met kleurrijke halssnoeren, armbanden en dito oorbellen die, wanneer ze zich bewoog, heftig rinkelden of zelfs bij onstuimige bewegingen, rammelden. Bovendien was ze goedlachs, vriendelijk en vooral warm. Niets was heerlijker dan als klein mensenwurm te schuilen tussen de enorme en naar parfum geurende boezem van Gro en dan naar haar verhalen te luisteren en ze kende er oneindig veel. Hij luisterde naar haar zangerige stem en keek dan naar de bewegingen van haar lippen en de rimpeltjes rond haar ogen.

Zo groeide Hjalmar op tot zijn vijfde jaar. Zijn vader was veel op zee, meestal voor het vangen van kabeljauw. Voor Hjalmar was hij een sterke held op een groot en vooral spannend schip. Zijn moeder werkte op kantoor. Ze was lang, slank en blond met grijsgroene ogen en een mond om te zoenen, maar altijd druk, altijd afwezig. Gro woonde bij hen in. Ze was geen familie, maar was dat ooit zo'n beetje geworden. Gro kon niet meer zonder Vidkun en Kirsten en zij konden niet buiten Gro. En Hjalmar? Hij zag Gro vaker dan zijn eigen ouders en alles wat hij leerde, leerde hij van haar.

Het was op een van die lichte nachten, dat de zon in het hoge noorden maar niet ondergaat dat Gro naar de slaapkamer van Hjalmar liep om

te kijken of hij al sliep. Hjalmar hield zich slapend. Niet om Gro te foppen maar omdat het mens zich altijd heel erg opwond en zich ongerust maakte of hij wel voldoende slaap kreeg. Dan stopte ze hem zelfs 's middags in bed. Hij hoorde haar tevreden zuchtend de trap af lopen in de richting van de keuken. Hij luisterde naar het kletteren van de kopjes en bordjes die ze op het dienblad plaatste. Hij herkende het knisperend geluid van het papier rond een pak flatbrød dat ze behendig lospeuterde om daarna alles vaardig en vlug naar de kamer te brengen.

'Ha, een lekker hapje, dat wil wel na zo'n dag,' hoorde hij zijn moeder zeggen.

De grote mensen aten meestal vlak voor het slapen gaan nog een lichte maaltijd en Hjalmar wenste dan dat hij maar snel groot mocht worden, want hij lustte ook wel wat.

'Zo'n dag?' vroeg Gro.

'Nou, ik bedoel al die stapels papier wegwerken en ondertussen het ene vervelende telefoontje na het andere afhandelen,' antwoordde Kirsten.

Hjalmar luisterde naar het tingelen van Gro's oorbellen. Dat betekende dat ze knikte. Wanneer ze heftiger zouden hebben gerinkeld, zou ze nee hebben geschud.

'Oh, zo'n dag!' antwoordde Gro. 'Wel, ik heb ook een dag gehad. Niet zo'n dag, maar wel een dag. Eigenlijk zou ik moeten zeggen, dagen. Dagen van vragen, zoeken en speuren naar het onbekende, half weten maar niet geloven.'

Kirsten zette haar bordje terug op de tafel. Hjalmar hoorde het aardewerk over het houten tafelblad schuiven. 'Waar heb je het over? Zo heb ik je nog nooit eerder horen praten.'

Opnieuw hoorde Hjalmar het klingelen van de oorhangers, maar dit keer klonk het heftiger en schudde Gro onmiskenbaar het hoofd. 'Ik heb ook nog nooit eerder in mijn leven iets dergelijks meegemaakt. Het is net alsof ik midden in een sprookje ben beland; deel uitmaak van een wonder en niet slechts een toeschouwer ben.'

'Wat probeer je me te vertellen?'

'Het is Hjalmar, Kirsten. Hjalmar is een wonderkind!'

Hjalmar hoorde hoe zijn moeder zich in het flatbrød verslikte, proestte en daarna in een kakelende lach schoot.

'Natuurlijk is het een wonderkind. Dat moet wel met zulke ouders!'

‘Nee, nee, Kirsten, het is geen grapje. Ik bedoel echt een wonderkind!’ sprak Gro geïrriteerd.

Hjalmar herkende het vegende geluid van een papieren zakdoekje waarmee Gro het spoor van kruimels van haar gezicht afstreek die Kirstens verslikpartij op haar had achtergelaten.

‘Wat bedoel je. Dat ie opeens de sonates van Bach op de piano kan spelen of sneller kan rekenen dan de pocketcalculator?’ schamperde Kirsten.

Opnieuw klonk het heftig rammelen van Gro’s oorbellen.

‘Nee, het is iets anders. Ik weet niet precies wat of waarom of hoe het kan, maar het zijn z’n oren!’

Hjalmar ging rechtop in zijn bed zitten. Wat bedoelde Gro?

‘Zijn oren?’ vroeg Kirsten verwonderd. ‘Maar hij hoort toch als de beste!’

De oorhangers van Gro tingelden een knik.

‘Als de beste. Dat kun je wel zeggen. Hij hoort duizend keer meer dan jij en ik en wat ie hoort doet ie ook nog eens eventjes na!’

‘Wat doet ie dan na?’ vroeg Kirsten op haar beurt geïrriteerd.

‘Walvissen!’ zei Gro kortaf.

Aan het ruisende geluid van Gro’s jurk merkte Hjalmar dat ze was opgestaan en door de kamer ijsbeerde.

‘Walvissen? Maar elk kind doet toch dieren na. Dat is toch niets bijzonders?’ lachte Kirsten.

‘Nee, natuurlijk is dat niet bijzonder!’ zei Gro geërgerd. ‘Het is heel gewoon als een vijfjarige uk zijn hoofd onder water houdt en geluiden maakt waar een beloega jaloers op is. Het is ook heel normaal als ie na enkele minuten staat te springen van plezier omdat ie antwoord zou hebben gekregen.’

‘En nu de details graag,’ drong Kirsten aan.

Hjalmar hoorde hoe Gro weer ging zitten en eerst een slok nam. Hij hoorde het vocht door haar slokdarm glijden en neerplonsen in haar altijd luidruchtige maag.

‘Zoals je weet ben ik dinsdag met de kleine naar de fjorden geweest. Dat doen we wel vaker. Dit keer ben ik met hem naar de Inham gegaan, zoals hij dat noemt, omdat het zulk mooi weer was. Hij wilde per se pootjebaden. Voor het eerst stond die kleine krielkip met zijn voetjes in het koude zeewater. Plotseling rende hij dieper het water in en ik ging hem in paniek achterna. Hij dook helemaal onder. Ik schrok me rot. Ik was hem zowat uit het oog verloren en tot overmaat van

ramp verloor ik ook nog eens mijn evenwicht en ging ik volledig kopje onder. En toen hoorde ik het. Het fluiten van een walvis, maar vlakbij. Ik zwom in een paar slagen naar het geluid toe en greep de grappenmaker beet. Het was Hjalmar. Hij begreep helemaal niet waarom ik zo geschrokken was en terwijl ik hem met me meetrok, stribbelde hij ook nog eens uit alle macht tegen. Hij schreeuwde moord en brand. Ik sleurde hem aan wal en juist toen ik hem woedend wilde toespreken, klaarde heel zijn gezicht op en hij wees naar de zee. Ik draaide me om en zag meters hoge fonteinen. Voor ik het wist rende hij weer terug de zee in en opnieuw repte ik hem achterna. Ik wist hem te grijpen, waarop we beiden plat voorover in het water vielen en toen deed hij het weer.'

'Wat deed hij weer,' onderbrak Kirsten haar.

'Fluiten, kakelen, klikken, toeteren, klepperen. En toen beluisterde ik ver weg een antwoord. De kleine ging overeind staan in het water en sprong handen klappend van vreugde op en neer. Tranen van geluk biggelden over zijn wangen en van de schrik en de blijdschap dat hem niets mankeerde begon ik ook te snikken.'

Gro zweeg, maar Kirsten wilde meer weten: 'En toen?'

'Hè, oh ja, toen stonden we hand in hand te kijken hoe een paar dwergvinvissen steeds dichterbij zwommen. Af en toe hield Hjalmar weer zijn hoofd onder water en danste daarna weer van plezier. Hij wilde naar ze toe, maar dit keer hield ik hem stevig vast. Ik zei hem dat hij kon verdrinken omdat hij niet kon zwemmen. Daarop hield hij opnieuw zijn hoofd onder water en eenmaal boven zei hij met stralende ogen: 'Aeger zegt dat u gelijk heeft en dat ik goed naar u moet luisteren.' Ik vroeg hem wie Aeger was en hij zei dat het de grote walvis was.'

Gro zuchtte diep.

'Kirsten, ik stond midden in de een of andere oude Sami sage. Ik weet niet hoe ik het uit moet leggen. Ik ben bij mijn volle verstand en kan het niet verklaren. Het gebeurde echt. Ik werd deelgenoot van een andere werkelijkheid die voor Hjalmar de gewoonste zaak van de wereld is. Het kind weet niet beter of we kunnen allemaal communiceren met walvissen en als walvissen!'

'Gro, ik ken je al vanaf dat ik zelf amper kon lopen en ik heb je altijd gezien als een nuchter en doordacht mens met een realistisch wereldbeeld, maar...'